

18.

Izvješće Jurja Posilovića 1885. godine

1. Opis izvješća

Relacija je datirana 29. svibnja 1885. godine.²⁵¹ Pisana je lijepim rukopisom (krasopisom). Nalazi se na ff. 316-354. Uvezana je u žute korice. Brošura je formata 34,6 x 27 cm. To je prva relacija biskupa senjskih i modruških u kojoj se odgovaralo na sva pitanja koja su bila u formularu: osam raščlanjenih poglavlja i deveto za posebne molbe Kongregaciji. Takva je bila odredba od 1725. godine. Posjet bazilikama bio je: 26. svibnja bazilici Sv. Petra i 27. istog mjeseca bazilici Sv. Pavla (ff. 349r, 350r). Jedan primjerak izvješća nalazi se u Biskupskom arhivu u Senju među spisima (1885/804).

2. Sadržaj izvješća

Nakon uvoda, izvješće je podijeljeno u devet poglavlja: 1. materijalno stanje, 2. biskup, 3. biskupijski kler, 4. redovnici, 5. redovnice, 6. sjemenište, 7. crkve, bratovštine i sveta mjesta, 8. narod i 9. upiti.

1. Biskup je 1874. započeo vizitaciju, a zbog bolesti uspio je tek 1884. vizitirati glavninu župa u objema biskupijama, tj. 106, a nemoguće je bilo vizitirati ostalih 28 župa zbog teške pristupačnosti.

Senjska biskupija spominje se prvi put u četvrtom stoljeću, a Modruška je biskupija osnovana 1185. godine. Prošireno je mišljenje da su one 1640. kanonski sjedinjene. Nakon brojnih sporova među katedralnim kaptolima jedne i druge biskupije, papa Grgur XVI. odredio je 1833. da je Modruška biskupija odijeljena od Senjske i da nakon smrti biskupa svaka bira svoga generalnoga vikara. Nakon 1853. nalaze se u Zagrebačkoj metropoliji. Godine 1787. dan je biskupu na upravu i grad Rijeka, bez preciziranja uključuje li se u Senjsku ili Modrušku biskupiju. Površina je obiju biskupija oko 10.500 km², a na tom prostoru živi oko 235.000 katolika i 135.000 shizmatika. U Senjskoj biskupiji ima 60 župa a u Modruškoj biskupiji 75 župa. Četiri župe nemaju svoga župnika, nego njima upravlja susjedni župnik. Određeno je da svaka župa koja ima više od 1.600 vjernika dobije kapelana. Ali od 82 kapelanije, koliko ih je potrebno, samo je, zbog nedostatka klera, 21 popunjena. U sakristijama je izvješena tabla s vječnim misama, što biskup kontrolira u vrijeme vizitacije.

Shizmatici imaju 74 parohije. U Plaškomu imaju svoga episkopa Teofana Živkovića. Oni katolici koji žive pomiješani sa shizmaticima imaju lošije običaje od drugih. Osim toga civilna vlast više ne kontrolira drži li se shizmatička strana obećanja danih za vrijeme vjenčanja s katoličkom stranom. U novije vrijeme shizmatici su iz nacionalističkih razloga postali revniji u svojoj vjeri.

Senjska katedrala ima godišnje 280 forinti prihoda od uloženi kapitala, a ukupni su ostali prihodi 300 forinti. Kaptol ima šest kanonika.

²⁵¹ Svoj pohod *ad limina* biskup je najavio svećenstvu preko Okružnica 15. svibnja 1885. godine.

Modruški katedralni kaptol sačinjavaju tri zborna kaptola: u Novom, Bribiru i Bakru. Svaki od njih trebao bi imati tri kanonika, ali sada su u Bribiru i Novom po jedan, a u Bakru dva. U Riječkom zbornom kaptolu trebalo bi biti pet kanonika, a sada su 3. U Senju kanonici redovito mole cijeli brevijar i služe konventualnu misu, a u zbornim kaptolima to nije moguće, nego to čine samo u određene dane i blagdane. Kaptoli nemaju svojih statuta, a također ni u jednome nema kanonika teologa i penitencijara.

Od muških redovničkih zajednica kapucini su u Rijeci i Karlobagu, na Trsatu su franjevci, a u Kraljevici imaju svoju kuću isusovci. Karlobaški gvardijan upravlja župom Lukovo Šugarje. Od ženskih samostana postoji samo benediktinski u Rijeci. Benediktinke imaju pravilo tiskano u Rimu 1866. na talijanskom. Budući da imaju vanjsku školu, redovnice učiteljice ne mogu držati uvijek propisanu klauzuru. Za školu vlada im daje godišnju pomoć od 2.100 forinti, bez čega ne bi mogle opstati.

U Senju je sjemenište u kojem je 25 studenata teologije, koje poučavaju četiri profesora. Zbog Crkvi nenaklona vremena, u sjemenište dolaze rijetki, i to često oni slabijeg talenta. Ni gimnazijski profesori nisu naklonjeni Crkvi. Uzdržava se iz državne blagajne i iz ostavštine svećenika. U Senju je i dački konvikt "Ožegovićianum", u kojemu je 36 mladića. Pohađaju državnu gimnaziju.

Za nemoćne svećenike biskup namjerava sagraditi posebnu kuću. Sada nekolicina svećenika dobiva mirovinu iz državne blagajne, a ostali iz posebnog biskupijskog fonda u koji pridonose svećenici.

Biskup je rezidirao u Senju. Izbivao je samo zbog bolesti i zbog sudjelovanja na kraljevskim saborima.

Zbog nepogodnosti, nije održana biskupijska sinoda. Na Trsatu i u Senju svake godine isusovci drže duhovne vježbe za svećenike. Svećenici nose talar, a kad to traže okolnosti, imaju kraću odjeću crne boje. Moral klera uglavnom je dobar. Župnici imaju godišnje 600 forinti, a kapelani 300. U osnovnim školama, koje su od konfesionalnih postale državne, redovito se održava katehizacija, a u nekim župama vjeronauk je povezan sa zornicama.

Na kraju biskup postavlja pitanja – molbe o riječkim benediktinkama i o staroslavenskom jeziku u bogoslužju, kojeg je zamijenio govorni jezik.

Libri visitationum SS. LL. registriraju odgovore Kongregacije samo do 1880, poslije se mogu slučajno naći na nekom drugom mjestu, ali to nije nikada sigurno, pa smo tako ostali bez odgovora i na ovo izvješće.

3. Izvjeshće

Relatio status Ecclesiarum cathedralium Segniensis ac Modrušiensis seu Corbaviensis in Croatia (Austro Hungaria) 1885.

Subscriptus episcopus dioecesium Segniensis ac Modrušiensis in Croatia (Monarchiae Austro-Hungaricae), qui accedens ad limina apostolorum in sequentibus ad Sacram Sedem apostolicam relationem super statu praefatarum

Ecclesiarum facio, ante omnia exoro humiliter veniam, quod id jam pridem non fecerim. Quum enim ad benignam nominationem augustissimi imperatoris ac regis apostolici Francisci Josephi essem a Sanctissimo Domino papa Pio IX. Romae 26. Junii 1876. confirmatus et renuntiatus episcopus dioecesis Segniensis ac dioecesis Modrušiensis administrator perpetuus, ac sedem Segniensem occupassem 10. Septembris 1876. post quatuor annos tenebar praestare istam relationem. Non enim in archivis reperi ullum vestigium, sive ab ultimo meo praedecessore, (f. 317v) sive ab altero, vel etiam tertio ullam relationem esse factam ad istam Sedem apostolicam, ut adeo plane nescirem quandonam data fuerit postrema vice.²⁵²

Non autem poteram neque post exactos quatuor annos relationem praescriptam exhibere, eo minus brevi post meum ad dioecesim accessum. Ipse enim quum ex Zagrabiensi archidioecesi essem ortus nunquam vel pedem miseram in totum territorium dioecesium Segniensis ac Modru(i)ensis, priusquam episcopus essem renunciatus. Adeoque nec clerum, nec populum, neque locos, in quibus habitant, cognoveram. Successi autem episcopo Venceslav Soić, qui resignare debuit sedem Segniensem et Modrušensem, cujus proinde administratio non erat praesumenda bona.²⁵³ Inter capitula cathedralia Segniense et Modrušense obtinebat quaedam animositas, tam propter episcopum qui resignaverat, quam propter jurisdictionem in dioecesi Modrušiensis, quae effecit, ut neutrius relationi indubiam fidem possem adhibere. Itaque in his adjunctis optimum ratus sum, visitationem peragere totius utriusque dioecesis²⁵⁴ (f. 318r) primum ut scirem quae referre deberem ad istam Sacram Sedem. Et quidem statim sequenti anno 1877. licet magis aegrotus quam sanus, visitationem peragere coepi; at vero sinistra plane valetudine coactus fui insequentibus tribus annis continuis visitationem intermittere et infirmæ valetudini in diversis balneis medelam quaerere. Aliquantulum recreatus continuavi visitationem, et tandem 1884. anno conclusi. Nunc demum ea, quae ipse vidi et cognovi, securius ac tutius cum omni sinceritate referre festinavi. Et quidem jam ipso anno 1884. ad sacra limina accessurus et relationem praestiturus eram; sed verno tempore lethalis morbus, decessusque optimæ meae matris, authumnali autem pericula morbi cholerae impediunt.

²⁵² Zadnji je put iz Senja poslano izvješće *ad limina* 1826, a poslao ga je biskup Ježić. Posilović je zamolio Ivana Črnčića, kanonika kaptola Sv. Jeronima u Rimu, da mu prepíše izvješća biskupa senjskih i modruških koja nađe u Rimu. Ovaj je to učinio za 18. stoljeće i prijepise dostavio u Senj.

²⁵³ Soić je naslijedio 1869. Mirka Ožegovića (1833-1869). Neki kanonici optužili su ga u Rimu i on je 1875. morao rezignirati. Umro je 1891. u rodnom Bakru.

²⁵⁴ U okružnicama, koje je on odmah nakon dolaska počeo tiskati, nema naznaka da je obavljao vizitacije biskupije.

(f. 319r)

§ 1.

De primo relationis capite, pertinente ad statum Ecclesiae materialem*I. Institutio*

Dioecesis Segniensis institutio ad quartum a Domini nativitate saeculum referenda videtur. Episcopi enim Segniensis videtur memoria fieri in epistola 41. Innocentii papae I.²⁵⁵ Posterioris tamen historia temporis ignota est, usque ad dimidium saeculum duodecimum.

Dioecesis vero Modrušiensis, quae nunc etiam Corbaviensis nomen retinet, instituta est primitus anno 1185. sub nomine Corbaviensis. Quum sedes dioecesis hujus esset proxima ad Bosniam, quae circa dimidium seculum decimum quintum a Turcis occupabatur²⁵⁶, translata est anno 1460. a Pio II. in urbem Modrušam, indeque dioecesi nomen Modrušiensis.

Sed vero propter Turcarum progressum episcopus cum capitulo coacti sunt, Modruša derelicta anno 1493. ad oram maritimam proximam, nominatim ad castrum Novi confugere, ibique sedem fixerunt. Et aliquo quidem tempore dioecesis Modrušiensis seu Corbaviensis, licet Modruša a Turcis (f. 319v) capta et diruta esset, et maxima pars territorii dioecesis ab iisdem Turcis occupata, proprium episcopum habebat; ab anno 1567 episcopo Segniensi in perpetuam administrationem dari consueverat.

Propterea quod administratio dioecesis Modrušiensis episcopo Segniensi semper committebatur, atque in perpetuum, opinio pervulgata est eadem esse canonice unitas, idque circa annum 1640. sub papa Urbano VIII. Certe ex illo tempore episcopus Segniensis in actis publicis civilibus, et in articulis diaetalibus appellatur etiam Modrušiensis episcopus – non vero ejusdem dioecesis perpetuus administrator. Litteris tamen quoad relationem alterius dioecesis ad alteram agitatae inter capitula cathedralia Segniense et Modrušien- se Gregorius XVI in bulla "Apostolici Nostri Ministerii" idibus Septembris anni 1833 finem ita posuit: ut declararet "dioecesim Modrušiensem sive Corbaviensem ab episcopo pro tempore Segniensi, tanquam ejus administratore procuratam a dioecesi Segniensi esse vere ac realiter separatam". Similiter edixit, declaravit atque mandavit "ut tempore (f. 320r) vacationis tam sedis Segniensis, quam administrationis Modrušiensis seu Corbaviensis jus eligendi vicarium capitularem pro sua quoque dioecesi ad utrumque capitulum spec-

²⁵⁵ U poznatom pismu koje su objavili Migne (*Patres latini*, 20, 607-608), Farlati IV. (115-116) i Sladović (93) spominje se senjski biskup Laurencije.

²⁵⁶ I Posilović prenosi tu pogrešku svojih prethodnika. Krbavu su Turci zauzeli tek 1527. godine. Isto vrijedi i za njegovo mišljenje o padu Modruša.

tet... et unus quisque vicarius capitularis jurisdictionem suam independenter ab altero exercere possit ac debeat."

Dioecesis Segniensis aequae ac Modrušiensis episcopi primo quidem metropolitae Spalatensi in Dalmatia erant suffraganei; postmodum vero Colocensi in Hungaria; denique anno 1853 in institutione novae provinciae Croatico-Slavonicae metropolitae, Zagrabiensi in Croatia.

II. Confinia Dioecesis Segniensis ac Modrušiensis simul sumptarum

A Septemtrione. Procedendo a civitate Fluminensi ejusque districtu parvo valde tractu dioecesis Tergestinae confinia concurrunt, dein longo tractu dioecesis Labacensis in Carniolia, denique versus orientem brevi tractu archidioecesis Zagrabiensis. Ab oriente; itidem archidioecesis (f. 320v) Zagrabiensis brevi tractu; dein vero longissimo tractu inter Croatiam et provinciam Bosnensem usque ad fines Dalmatiae oppositi sunt fines neoerectae dioecesis Banjalucensis in Bosnia²⁵⁷. Ab austro: archidioecesis Jadertina. Ab occidente: denique sinus Fluminensis et canalis maris Adriatici, qui vocatur Morlacca. Oppositae insulae ad dioecesis Vegliensem et Jadertinam pertinent.

Observandum dioecesis Segniensem et Modrušiensis esse extremas tam Regni Croatiae, quam terrarum Coronae Hungariae. Quare ab occidente, septemtrione et austro fines horum dioecesium concurrunt cum finibus terrarum Austriacarum; ab oriente vero cum finibus novae provinciae Bosniensis.

Inter dioecesis Segniensem et Modrušiensis sunt quoque certi limites. Accurate enim determinatum est, quaenam parochiae ad alterutram spectent, idque singulis annis in schematismo dioecetano excuditur. Observandum est, districtum Corbaviensem, qui quondam sine dubio ad dioecesis Modrušiensis seu (f. 321) Corbaviensem spectabat; porro districtum Likanum, cujus pars aliqua etiam Corbaviensi seu Modrušiensis quondam addicta erat per imperatorem ac regem apostolicum Franciscum I. anno 1833 expresse dioecesi Segniensi esse addictos, ad quam ab uno saeculo jam reperiebantur spectasse. Porro civitatem Fluminensem cum suo districtu anno 1787. esse subjectam jurisdictioni episcopi Segniensis ac Modrušiensis, quin expresse addicta fuissent seu dioecesi Modrušiensis, cui prorsus adjacent, seu Segniensi.

Dioecesis Segniensis montibus, qui quondam Gvozd (Alpes Ferreae), modo Velika et Mala Kapela vocantur et Canali Morlacca²⁵⁸ fere concluditur;

²⁵⁷ Biskupijska i državna granica prema Bosni poklapale su se, pa je tada i župa Zavalje, koja se danas nalazi u Bosni, bila u granicama Hrvatske.

²⁵⁸ Velebitski kanal.

dum dioecesis Modrušiensis ad orientem et septemtrionem praedicti montani protenditur; et praeterea inde a parochiis Ledenice et Novi versus septemtrionem et occidentem usque ad Fluminensem districtum – vallem Vinodol dictam et oram maritimam Canalis Morlacca occupat.

Intra praedicta confinia territorium utriusque dioecesis effert ultra 10.500 kilometros. (f. 321v) In hoc tamen territorio magnam partem occupant Graeci schismatici. Et quidem in septemtrionali et occidentali parte ut plurimum catholici, in australi vero et orientali ut plurimum schismatici habitant. Numerus catholicorum secundum censum anni 1880. erit incirca 235.000. Graecorum schismaticorum 135.000. Schismatici habent in praefato territorio 74 parochias. In loco Plaški residet etiam eorum episcopus qui vocatur episcopus Corolostadiensis nomen personae est: Theophanes Živković.

III. Privilegia et praerogativae episcopatus

Praerogativas nullas habet neque Segniensis neque Modrušiensis; nisi quod Modrušiensis in perpetuam administrationem episcopo Segniensi traditur.

IV. Numerus civitatum, oppidorum aut locorum qui episcopatusi subjecti sunt

Ad dioecesim Segniensem 2 civitates: Segnia et Carlobago, et 2 oppida Gospić et Otočac pertinent. Ad Modrušensem vero: 1 civitas (f. 322) Buccari, et 4 oppida: Mrkopalj, Ravnagora, Vrbovsko, Ogulin. Denique civitas Fluminensis, quae pro suo situ ad dioecesim Modrušensem censenda est.

In praedictis civitatibus et oppidis singulae parochiae sunt constitutae; praeterea in dioecesi Segniensi sunt constitutae parochiae in 56 locis; et in Modrušensi dioecesi (computato quoque Fluminensi districtu) in 69 locis; adeo ut universus numerus parochiarum Segniensis dioecesis sit 60 et Modrušiensis 75, utriusque dioecesis 134 et 1 curatia.

Numerus reliquorum locorum, simul sumpta utraque dioecesi, ad 947 ascendit; ex quibus tamen non pauci sunt valde exigui, alii magno quidem incolarum numero, verum a paucis catholicis inhabitati.

V. Status cathedralis ecclesiae, una cum numero canonicorum, et de praebenda poenitentiarum et theologali.

Cathedralis ecclesiae Segniensis status quoad fabricam et sacram suppellectilem est mediocris.

Ecclesia nulla possidet bona immobilia. Capitalia in chartis publicis locata habet in summa florenorum (f. 322v) 5.920. Specialem pro fabrica destinationem non habent haec capitalia. Annui reditus ex capitalibus 280 florenorum efferunt. Omnes reliqui cujuscunque generis circiter 300 florenorum tantum.

Quae non sufficiunt pro ordinariis annuis expensis, nedum pro extraordinariis, unde capitulum et episcopus conferre debent. Campanile, quod fuit ruinosum, expensis episcopi et capituli est reffectum. Pro missa pontificali episcopus comparavit pretiosa paramenta.

Capitulum cathedrale Segniense 6 canonicis constat. Adjuvantur in sacris solemniter celebrandis et conventualibus a duobus cooperantibus.

Non adest praebenda theologalis nec poenitentaria.

Quoad dioecesin Modrušensem: ecclesia collegiata, eaque parochialis in loco Novi habetur pro cathedrali eo quod anno 1493 episcopus Modrušiensis in eum locum confugerat. Et quum capitulum cathedrale Modrušense anno 1847 a rege apostolico reformaretur ad formam aliorum capitulorum in Hungaria et Croatia: ad collegiatam Noviensem (f. 323r) constituti sunt praepositus maior, custos et archidiaconus cathedralis, talique modo declaratum eam ecclesiam esse habendam pro ecclesia cathedrali. Non autem demonstratur, fuisse unquam a Sede apostolica in cathedralem erectam. – Est praeterea haec ecclesia obnoxia juri patronatus, quod exercetur a publico aerario civili.

Status ecclesiae est debilis tam quoad fabricam, quam quoad sacram suppellectilem. Summam capitalem habet 3740, non tamen pro sola fabrica destinata. Habet quidam jus ad reditus sub nomine livellorum a privatis percipiendos; qui tamen in minima parte penduntur, nec propter populi paupertatem et etiam incuriam magistratus civilis securitate donari possunt.

Numerus canonicorum cathedralis ecclesiae Modrušiensis a tempore praedictae reformationis anni 1847 est universim 9. Verum non ii resident omnes in uno loco, sed in tribus diversis et distantibus locis, nempe in Novi 3, in Buccari 3, in Bribir 3.

(f. 323v) Itaque Capitulum cathedrale Modrušense componitur tribus collegiis, residentibus in tribus diversis locis. Porro ecclesiae, penes quas resident illa Collegia, proprie sunt collegiatae. Licet autem collegiata Noviensis habeatur pro cathedrali, non tamen tenentur canonici aliarum collegiatarum in ea ministrare.

Sunt ergo ad ecclesiam Noviensem 3 canonici. Ii adjuvantur a duobus cooperantibus, qui tamen ex sua institutione non sunt ad servitium chori addicti. In praesens demum propter magnum cleri defectum ad ecclesiam Noviensem

unus tantum superest canonicus, qui simul est parochus, et adjuvatur ab uno cooperatore. Non est erecta praebenda poenitentiaria, neque theologalis.

VI. Status ecclesiarum collegiatarum una cum numero canonicorum – et de praebenda theologali.

Praeter collegiatam Noviensem, de qua sub praecedenti numero V sunt collegiatae: Buccarana et (f. 324r) Bribirensis, quae ad Cathedrale capitulum Modrušienſe censentur. Denique in civitate Fluminiensi est collegiata sub invocatione Beatae Mariae Virginis in coelos assumtae.

Status collegiatae Buccaranae bonus est tam quoad fabricam (quia est nova) quam quoad suppellectilem. At pro sui conservatione et sustentatione nullum fundum habet. Patronum habet civitatem Buccaranam.

Canonici 3 ad eam resident, qui a duobus cooperatoribus adjuvantur, quin (f. 324v) tamen hi cooperatores ad servitium chori ex sua institutione essent addicti. Deest praebenda theologalis.

In praesens propter magnum cleri defectum adsunt tantum 2 canonici, et 2 cooperatores.

Status collegiatae Bribiriensis tam quoad fabricam, quam suppellectilem est bonus. Ecclesia habet summam capitalem florenorum 22.000 erga hypothecas locatam, qua conservatur et necessariis providetur.

Canonici 3 ad eam resident, qui a 2 cooperatoribus adjuvantur, quin tamen hi cooperatores ex sua institutione ad servitium chori essent addicti. Deest praebenda theologalis.

In praesens propter magnum cleri defectum 1 tantum adest canonicus qui simul parochus est, et ab 1 cooperatore adjuvatur.

Status ecclesiae collegiatae Fluminiensis bonus est. Eadem, quum simul sit parochialis, et unica in civitate parochialis, sub patronatu existens Municipii Fluminensis, ab hocce sustentatur et reparatur ac percipit annuam dotationem 4.000 florenorum.

Propria capitalia in hipotecis locata ad 9.000 florenorum ascendunt. Non tamen sunt pro fabrica tantum.

Est sacra suppellectili sufficientissime instructa.

Numerus canonicorum 5 ex tempore reformationis anni 1847, quos duo cooperatores coadjuvant, quin proprie hi ex sua institutione sint ad servitium chori addicti.

Praebenda theologalis non adest.

In praesens propter cleri defectum adsunt 3 canonici et 2 cooperatores.

(f. 325r) *VII. Status et numerus ecclesiarum parochialium; item aliarum ecclesiarum et oratoriorum*

Ecclesiae parochiales in Segniensi quidem dioecesi sunt 60. Ex his una est simul cathedralis de qua supra sub Nr. V. Ex reliquis 59 in bono statu sunt 27, in mediocri 18, in malo 14. Nulla ex iis habet redditus tantum pro fabrica destinatos, 3 tantum habent pro sui conservatione et sustentatione capitalia ultra 2.000 florenorum, 3 aliae capitalia intra 600-1.000 florenorum; demum 12 capitalia intra 200-500 florenos. Reliquae minora 200 florenos vel etiam nulla habent propria capitalia, sed sustentantur elemosynis – iisque exilibus – et praeterea pro maioribus indigentis, reparationibus in succursum venit publicum aerarium. Omnes enim hae ecclesiae subjacent publico regio patronatui.

In Modrušiensis dioecesi numerus parochiarum est 74, et praeterea 1 curia cum juribus tamen parochialis.

Ex his 4 sunt simul collegiatae, de quibus supra sub Nr. VI. In reliquis 71 status quidem quoad (f. 325v) sacram suppectilem in genere bonus vel sufficiens est; quoad fabricam vero 36 in bono statu reperiuntur, 25 in mediocri et 10 in malo.

Dotem tantum fabricae destinatae nullam habet. In summis autem capitalibus 6 ultra 2.000 florenorum, 14 intra 1.000-2.000, 11 intra 600-1.000, denique 12 habent intra 200-500 florenos tantum. Reliquae capitalia habent infra 200 florenorum vel plane nulla.

Ex his, quae quondam ad confinium militare censebantur, universim 23 parochiae, subjacent publici regio patronatui, ac pro maioribus indigentis jus habent petendi subsidii ex publico aerario.

Propter multarum ecclesiarum parochialium et populi paupertatem non ardet lux perpetua jugiter die ac nocte in omnibus ecclesiis; sed in Segniensi quidem dioecesi in una per diem tantum, et triginta sub sacro vel alio officio liturgico tantum; pariter in dioecesi Modrušiensis in una per diem tantum; in duodeviginti sub sacro vel alio officio tantum.

Sunt praeterea tam in dioecesi Segniensi quam Modrušiensis aliae adhuc ecclesiae, quae non sunt parochiales vel oratoria, quae (f. 326r) communiter capellae vocantur. Ex his eae quae sunt in civitatibus, conservantur in bono statu. Reliquae raras poterant ab episcopo dioecesano visitari. Sunt autem

praeter ecclesias ordinum religiosorum, quae sunt in summa 4 et 1 oratorium (Iesuitarum) adhuc

in Segniensi dioecesi 4,

in Modrušiensis dioecesi 6 ecclesiae; capellae vero in Segniensi circiter 26,

in Modruš circiter 87.

(f. 327r) *VIII. Numerus monasteriorum et jurisdictio in eis*

Virorum monasteria sunt: 1. *capucinatorum* in civitate Fluminensi unum et in urbe Carolipago unum; porro 2. *franciscanorum* provinciae Sanctae Crucis Croatico – Carniolicae in Trsat unum. 3. *Societatis Jesu* una domus in Kraljevica (Portorè).²⁵⁹

Mulierum vero ordinis Sancti Benedicti unum monasterium est in civitate Fluminensi.

Virorum monasteria jurisdictioni episcopi non sunt subjecta; mulierum vero monasterium est subjectum.

Denique in civitate Fluminensi filiae charitatis congregationis Sancti Vincentii a Paula praesunt duobus institutis, quorum aliud est publicum nosocomium et ptochotrophium civile; aliud orphanotrophium societatis privatae sub nomine "Maria". Sicut vero praedicta instituta non sunt propria praedictarum sororum charitatis, ita neque jurisdictioni subjacent neque visitationi ordinarii episcopi. Sorores ipsae a suis superioribus reguntur et visitantur.

(f. 327v) *IX. Seminarium clericorum*

Pro utraque dioecesi videlicet Segniensi ac Modrušiensis unum Seminarium clericorum in civitate Segniensi habetur.

Clerici in praesens aluntur 25, nec facile ultra 28 alii possint.

Taxa nulla statuta est auctoritate ecclesiastica. Ab imperatore tamen ac rege, ceu rege apostolico, statuta est taxa non quidem a vivis viris ecclesiasticis pendenda, sed trahenda ex derelicta substantia defunctorum sacerdotum; nempe ut 5% depuratae ab aliis debitis substantiae cedant fundo Seminarii. Verum propter exiles valde redditus sacerdotum harum dioecesium raro stricta applicatio fit illius praescriptae taxae; sed eo quod proprio arbitrio legaverat in

²⁵⁹ Godine 1883. došli su u kraljevački kaštel (Novigrad) isusovci Mletačke provincije i ondje otvorili svoj kolegij. Ondje su imali svoj novicijat i skolastikat. Jedno vrijeme Družba je ondje imala 111 članova. Definitivno su napustili Kraljevicu 1910. godine.

testamento sacerdos, de regula contentos esse oportet. Ita praedictus fundus in chartis publicis et privatis hypothecis locatus ad 8.000 florenorum vix excrevit. Neque proprie Seminarium ex hoc fundo sustentatur; sed tantum in subsidium venit hic fundus pro expensis extra ordinem necessariis.

Proprie enim et ordinarie Seminarium sustentatur e publico aerario (f. 328r) civili quod annuos 11.000 florenorum auri veri expendit.

(f. 328v) *X. Numerus hospitalium, confraternitatum*

Hospitale quod visitationi episcopi obnoxium foret nullum est.

Confraternitates sub nomine Septem Dolorum Beatæ Mariæ Virginis duæ sunt: altera in civitate Fluminensi, altera in Segniensi.

Et Fluminensis quidem confraternitas summam capitalem habet 18.500 florenorum et redditus omnes per annum ad 3.200 florenorum ascendunt.

Segniensis autem longe minor ac pauperior; redditus annuos vix ultra 150 florenorum habet.

Adest in civitate Segniensi convictus "Ožegovićianus" a meo altero praedecessore Emerico barone Ožegović fundatus. Alumni studiis gymnasialibus vacant, in quem finem publicum regium gymnasium frequentant. Clerici non sunt, sed saeculares, et ita educantur. Rectorem et praefectos episcopus dioecesanus constituit, alumnos suscipit et remittit, disciplinae invigilat et administrationis rationes exigit. Alumni partim ex censu fundationum capitalium aluntur, partim (idque maiori numero) pendere debent singulis annis certam taxatam summam.

(f. 329r) Summa fundationis in chartis publicis locata ad 36.000 florenorum ascendit, (praeter domum, in qua alumni habitant). In praesens aluntur 36 juvenes.

XI. Mons pietatis, similia

Mons pietatis nullus adest.

Adest pro utraque dioecesi fundus deficientiae nuncupatus, nempe pro sustentatione sacerdotum, qui viribus ita defecerint ut curae animarum applicari nequeant. Et mens quidem erat domum erigendi, in qua ejusmodi sacerdotes omnibus necessariis providerentur. Sed fundus vix ad 30.000 florenorum in chartis publicis et in privatis hypothecis locatus excrevit. Ex praescripto regio huic fundo cedere deberent 5% depuratae oneribus substantiae

defunctorum sacerdotum; in veritate autem res ita se habet sicut supra Nr. IX. de taxa Seminarii. In praesens reditus praedicti fundi ordinarie applicantur ad augendum capitale, extra ordinem tantum sacerdotes aegroti aliquod inde subsidium expetere possint.

Pro deficientibus in cura animarum sacerdotibus in ea dioecesium (f. 329v) harum parte, quae quondam ad militare confinium pertinebat, pensiones decem, singulas 500 florenos annuatim, publicum aerarium civile praestat. In reliqua dioecesium parte curatus, qui propter aetatem vel virium defectum servire amplius non posset, jus habet petendi pensionem, quae ordinarie summam 315 florenos annuorum non excedit. Per gratiam tantum regiminis civilis possit accipere aliquod augmentum, temporale ut communiter, nonnunquam etiam perpetuum.

(f. 330r)

§ 2.

De secundo relationis capite, pertinente ad ipsum episcopum

I. Residentia

Episcopus dioecesanus in civitate Segniensi residere debet, ubi habet domum ad habitationem destinata. In Modrušiensis etiam dioecesi quondam episcopi domum habebant, in loco Novi, quae tamen sub altero meo praedecessore vendita est. Est etiam in civitate Buccarana domus, quae episcopalis quondam erat, nunc tamen habitationi episcopi plane inepta est at insufficientis.²⁶⁰ Denique episcopus Segniensis nominatur a Sede apostolica tantum administrator dioecesis Modrušiensis, licet a civili republica habeatur et appelletur episcopus Modrušiensis. Ex his causis episcopus Segniensis non putat se esse obligatum neque ad residendum, neque ad pontificalia agenda in quocumque loco dioecesis Modrušiensis, neque in loco Novi, in quo ecclesia collegiata est, quae pro cathedrali Modrušiensis habetur.

Episcopus dioecesanus ita residentiae legem implet, ut ne ad brevissimum in quidem tempus extra sedem, vel alterutram dioecsin commoratus sit, nisi ex causis canonicis. Et quidem singulis annis per duos menses, nunquam per tres integros (f. 330v) in balneis commorari debuit propter chronicum intestinorum catarrhum, necessitate urgente, et ex consilio medicorum. Praeterea durante sua administratione inde ab anno 1877 ter quaterve comitiis regni interfuit pro ecclesiae negotiis curandis, semper ad breve tempus, vix umquam ultra unum mensem.

²⁶⁰ Kuća se i danas zove *Biskupija*.

Praedicta absentia nota semper fuit metropolitae Zagradiensi. Sedis apostolicae vero licentia non videbatur esse necessaria.

II. *Visitatio*

Episcopus dioecesanus, qui 10. Septembris 1876. sedem episcopalem occupavit, anno 1877. duos districtus, alterum Segniensis, alterum vero Modrušiensis dioecesis visitavit. Annis sequentibus 1878., 1879., 1880. propter valde inconstantem et vere aegram valetudinem intermittere debuit; denique annis 1881., 1882., 1883. visitationem continuavit et *hocce* anno 1884. *cum visitatione ecclesiae cathedralis Segniensis*²⁶¹ conclusit. Itaque totam utramque dioecesin semel visitavit, exceptis paucis parochiis, quas propter viarum magnam difficultatem et suam debilem valetudinem debuit intermittere.

(f. 331r) Visitavit nempe omnes districtus et parochias 106; non visitavit adhuc 28 parochias.

Est autem harum dioecesium tanta extensio, nonnullarum parochiarum situs adeo remotus, vel propter viarum asperitatem difficulter accessibilis, ut episcopus etiamsi corporis viribus plurimum valeret, penes alia officia in sua sede agenda intra quatuor annos nequeat utramque plene visitare dioecesim. Excepta ora maritima, reliqua omnis regio utriusque dioecesis est montuosa.

III. *Sacramenta ordinis et confirmationis*

Episcopus dioecesanus per se omni anno sacras ordinationes peregit, cum indultis extra tempora et interstitutionum.

Regulares cappucini, quum in conventu Fluminensi novitatum et studium theologicum habeant, suos clericos ordinandos afferunt episcopo dioecesano.

Sacramentum confirmationis ordinarie omni in sua sede Segniensi distribuit festo Pentecostes; praeterea omni tertio anno in insigni civitate Fluminensi; denique per reliqua dioecesium loca cum canonica visitatione (f. 331v) conjunxit administrationem sacramenti confirmationis.

IV. *Synodus dioecesana et provincialis*

Synodus dioecesana nulla est habita; neque episcopus dioecesanus ad synodum provincialem accessit, quia aequae nulla habita est toto tempore suae administrationis.

²⁶¹ Istaknute su riječi u tekstu precrtane.

Synodum dioecesanam secundum regulas cogere in his dioecesibus non est possibile propter maximum cleri curati defectum, propter viarum longitudinem et difficultatem; propter aliquantarum parochiarum situm inter acatholicos vel inter montes, longe remotum a proximis catholicis parochiis, propter cleri denique ac populi paupertatem. Sedes etiam episcopi Segniae, quae ad maris canalem Morlaccæ adjacet, adeoque in uno externo dioecesium limine sita est, omnibus parochiis ultra montem "Kapela" atque in extremis utriusque dioecesis finibus constitutis, id vero est maiori parochiarum parti propter itineris longitudinem, difficultatem, expensas – pro synodo cogenda non est commoda.

Episcopus in visitatione canonica clero singulorum districtuum ea quae suggerenda in Domino cognoscit (f. 332) suggerit, porro singulis annis ad spiritualia exercitia, quae a patribus missionariis Societatis Jesu haberi consueverunt, eos qui accedere possunt, convocat. Verum in duobus tantum locis, utroque in ipsis dioecesium liminibus constitutis – nempe Segniae et Tersati (supra civitatem Fluminensem) haberi possunt ejusmodi exercitia, quia in aliis partibus nullae religiosae domus vel alias ad eum finem aptae, reperiuntur; ut adeo propter maximam locorum distantiam, cleri penuriam, et cleri curati maximum defectum pauci, iique propiores ad praedicta spiritualia exercitia accedere possint.

V. Praedicatio Verbi Dei

Episcopus dioecesanus nonnisi summis festis, in quibus pontificale sacrum peragit, homiliam ad populum dicit. In ecclesia cathedrali Segniensi, quae simul parochialis est, verbum Dei a capitularibus et capellanis praedicatur; praeterea per quadragesimam omni anno accitur extraneus concionator, qui per hebdomadam ter concionem habet.

Singulis annis solet episcopus dioecesanus literas encyclicas edere, quae (f. 332v) per quadragesimam diebus dominicis populo leguntur in omnibus locis, in quibus per quadragesimam non solent habere peculiare conciones. Praeterea singulis annis per patres missionarios Societatis Jesu curat haberi per quatuor minimum hebdomades sacras missiones ad populum in diversis parochiis.

In canonica visitatione semper in singulis parochiis ad populum ea dicit, quae putat necessaria vel opportuna.

VI. Depositarium mulctarum

Depositarium mulctarum nullum adest. Si casus accideret – quod rarissimum – ut aliquis sacerdos mulcta puniretur, ea statim alicui pio loco vel pio scopo addiceretur.

VII. Taxa cancellariae

Taxa cancellariae nulla alia penditur, nisi pro expeditione literarum in dispensationibus matrimonialibus; porro in collatione beneficiorum parochialium. Posterior tres auros, a 4 florenorum, crucigerorum 50 effert. Prior in dispensatione unius proclamationis 1 florenorum 50, crucigerorum duarum 3 florenorum (f. 333) trium proclamationum 4 florenorum effert. Porro in iis in quibus ordinarius dispensat facultate sibi a Sacra Congregatione De Propaganda fide concessa: in impedimento quarti et quarti gradus taxa cancellariae est 2 florenorum 50 crucigerorum; tertii et quarti 3 florenorum; tertii et tertii 3 florenorum 60 crucigerorum; tertii cum secundo 20 florenorum.

Praefata taxa a meis praedecessoribus constituta est, debetque a me manu teneri eo quod pro expensis ipsius cancellariae, porro pro salario officialium et scribarum ejusdem nullus fundus, nullum beneficium existit. Neque tamen in praedictum finem ea taxa sufficit, sed episcopus supplere debet defectum.

Observandum est raro peti dispensationem in 2 et 3 gradu; et recte, propterea ne saepe peteretur, a meis praedecessoribus illam taxam 20 florenorum esse constitutam. Attamen rarissime tota penditur propter populi paupertatem. Immo vero propter eandem paupertatem saepius necesse est remitti taxam in remotioribus etiam gradibus. In genere crescente in dies populi penuria taxae et rarius penduntur et minores.

(f. 333v) *VIII. Jurisdictionis impedimenta*

Episcopus dioecesanus duo tantum parochialia beneficia, eaque in dioecesi Modrušiensis libere conferre valet. Privatis patronis obnoxia sunt 17 parochialia beneficia; reliqua tandem omnia sive parochialia sive canonicalia subjacent regio patronatui.

Licet vero Sua Majestas Sacratissima Ecclesiae libertatem tueatur, et in beneficiis regio patronatui obnoxia jubeat episcopi votum plurimi fieri, nihilo minus ab iis, qui jussu Suae Majestatis exercent jus regii patronatus, ob politicos rationes, immo vero quandoque ob rationes factiosas, potest episcopo magnum nasci impedimentum, ne vel beneficiis, vel dignioribus sacerdotibus, pro suo arbitrio providere possit.

IX. Pium opus pro Ecclesia

Suis curis et laboribus impetravit episcopus dioecesanus, ut benigna resolutione regia die 8. Julii 1880. congrua parochorum et cooperatorum in una parte dioecesis Modrušiensis nempe in 47 parochiis quoad parochos et co-

operatores; porro in aliis tribus (f. 334r) collegiatis simul ac parochialibus: Noviensi, Buccarana, Bribiriensi, denique in cathedrali Segniensi cooperatores congrua sit aucta. Et quidem, quum prius parochialis congrua ad 315 florenorum cooperatores vero ad 199 florenorum 50 crucigerorum computaretur, nunc parochorum quidem in 600 florenorum cooperatores in 300 est defixa. Decani rurales (vicarii foranei) denique, qui in his dioecesibus vocantur vice-archidiaconi, pro visitatione suorum districtuum habenda obtinuerunt singuli annuos 100 florenorum

(f. 335r)

§ 3.

De tertio capite ad clerum saecularem pertinente

I. An canonici choro jugiter intersint

Canonici cathedralis ecclesiae Segniensis intersunt choro jugiter.

Distributiones quotidianae nullae unquam introductae erant; sed neque sunt redditus communes, qui in talem finem converti possint. Singuli nempe canonici habent salarium fixum, quod ab aerario publico civili percipiunt.

Idem, quantum ad residentiam et quotidianam distributionem dicendum est de cathedrali capitulo Modrušiensis, seu ejusdem tribus distinctis collegiis: Noviensi, Buccarano et Bribiriensi; denique de capitulo collegiato Fluminiensi.

II. et III. Horae canonicae et missa conventualis

A) Canonici ecclesiae cathedralis Segniensis totum officium, id est omnes horas canonicas persolvunt in choro.

Idem quotidie cantant missam conventualem pro benefactoribus in genere.

Quoad secundam et tertiam conventualem, cantant, sed applicant pro sacris ex tabella, id est pro specialibus (f. 335v) benefactoribus vel anniversariis.

B) Canonici ecclesiae cathedralis Modrušiensis, quum sint dispersi in tria collegia, eaque singula tribus dumtaxat membris constant, neque propter summum cleri curati defectum vel trium membrorum numerus sit completus; immo vero in collegiatis Noviensi et Bribiriensi in praesens unus dumtaxat existat canonicus simul et parochus – in propatulo est non posse officium chorale neque quoad horas canonicas, neque quoad conventuale sacrum plene persolvere.

Sed instantibus episcopo et capitulo per rescriptum Sacra Congregationis Concilii die 4 Junii 1883. Nr. 4636/26 episcopo facultas concessa est ad decennium choralis officii modificandi.

Pro hac facultate non cantatur in singulis tribus collegiis unius capituli cathedralis Modrušiensis quotidie sacrum conventuale pro benefactoribus in genere, id est tria sacra; sed in vicem collegiorum et mensium unum tantum in universo et pro universo cathedralis capitulo ejusque tribus collegiis cantatur sacrum conventuale pro benefactoribus in genere. A secundo et tertio conventuali ex rubricis cantando sunt dispensati, exceptis litanis maioribus et minoribus, et commemoratione omnium fidelium defunctorum.

(f. 336r) Quod ad horas canonicas attinet; totum officium tantum in Nativitate Domini, feriis V., VI. sabbatho Heddomadae maioris et festo Resurrectionis cantantum est, denique officium defunctorum 2. Novembris, horae minores tantum in festis de praecepto et dominicis persolvendae sunt. Vesperae cantandae diebus dominicis et festis de praecepto.

Observandum collegiatam Noviensem, licet cathedralis etiam Modrušiensis nomen praesferat, quum tamen cathedralis stricto jure non sit, nec propter loci nullam praecellentiam collegiata insignis appellari queat – simplicem esse ac ruralem; quod maiori adhuc ex ratione dici debet de collegiata Bribiriensi.

C) Canonici insignis collegiatae Fluminensis horas canonicas in choro quotidie non persolvunt; sed tantum in Nativitate Domini, feriis V., VI., sabbatho et festo Resurrectionis Domini et per octavam Sanctissimi Corporis Christi, et officium defunctorum 2. Novembris absolvunt in choro; praeterea vespere sabbathis, vigiliis diebus dominicis et festis de praecepto.

Missam conventualem pro benefactoribus in genere applicant quotidie, et cantant etiam, exceptis duobus mensibus (f. 336v) quibus applicant sine cantu. Secundam et tertiam conventualem applicant pro specialibus benefactoribus et anniversariis.

Episcopus provocavit capitulum, ut a Sede Apostolica peterent dispensationem in choralis officiantura, quas jam est obtenta a Sacra Congregationis Concilii 31 Maji 1884. Nr. 2439/28.

IV. An habeant suas constitutiones?

Neque capitulum cathedrale Segniense, neque cathedrale Modrušense, seu ejus tria collegia, neque collegiatum Fluminense habent constitutiones suas capitulares.

V. Officium poenitentiarum et theologi

Quum nullae existant praebendae sive canonici theologiae sive poenitentiarum, in ullo capitulo, seu cathedrali seu collegiata, neque de adimplendo eorum officio sermo esse potest.

VI. Parochi quoad residentiam

Affirmative quoad omnes parochias excepta parochia Sveti Križ in valle Segniensi, quae nullam habet domum pro parochi habitatione.

(f. 337r) Verum in praesens eadem parochia neque proprium parochum habet; sed est commissa propinquiori parochi Vratnikensi in administrationem.

Propter cleri defectum tres aliae parochiae in praesens proprio suo parochi carent, sed sunt commissae in administrationem proximis parochiis.

VII. Libri parochiales

In singulis parochiis adsunt libri baptisatorum, matrimoniorum et defunctorum, et status animarum. Librum etiam confirmatorum, qui in raris parochiis habebatur, jussit scribi in omnibus parochiis episcopus dioecesanus.

VIII. Parochorum cooperatores

In hisce dioecesibus obtinet lex, ut parochiae quarum numerus ultra 1.600 animas excrevit praeter parochum sacerdotem adiutorem habeant, qui communiter cooperator vel capellanus vocatur. Ad parochiam Fluminensem 4, Buccaranam 3, Segniensem, Noviensem, Bribiriensem bini, praeterea ad alias sex parochias itidem bini cooperatores sunt fundati, (f. 337v) denique ad alias 57 singuli.

Verum ex his 82 cooperaturis propter cleri defectum 21 duntaxat completa est in praesens. Et quidem sunt aliquae parochiae, in quibus reapse non est opus duobus cooperatoribus; aliae in quibus etiam sine cooperatore (uno) parochus utcunque satis facit; at in pluribus aliis cooperator vere est necessarius, nec tamen habetur propter cleri defectum; in nonnullis denique talibus parochiis, ubi cooperatura non est fundata, eo quod ipse parochus sive propter propectam aetatem, sive propter corporis infirmitatem aegre et vix satis facit, cooperatore vere opus esset.

(f. 338v) IX. Praedicatio verbi Dei

Parochi per se tenentur diebus dominicis ac festis de praecepto annuntiare verbum Dei. Ubi parochus cooperatorem habet, etiam in verbo Dei annuntiando ab hocce adjuvandus est.

X. Catechisatio

Ex quo in singulis parochiis una, nonnunquam duae ac plures scholae elementares pro pueris puellisque introductae sunt, parochus vel per se, vel per

suum cooperatorem catechisationem in his scholis peragere debet. Praeterea in raris parochiis cum alia juventute adultiore catechisatio peragitur; neque facile posset partim propter distantiam parochianorum ab ecclesia parochiali, partim propter populi crescentem penuriam, partim quod aestivo tempore juniores ex valde multis parochiis in alias regiones quaestus gratia discedere solent, denique propterea, quod in juventute ad catechisationem cogenda magistratus civiles in praesens nullam operam praestant. Observandum, in multis parochiis tempore adventus ad sacrum (f. 338v) "Rorate", quod praeter dominicos et festos dies quotidie sub auroram cantatur, instructionem catecheticae populi, maxime juventutis, haberi.

XI. Missa pro populo

Parochi tenentur per se singulis dominicis et festis de praecepto sacrum applicare pro populo. Quoad festos dies suppressos obtenta est dispensatio a Sede Apostolica sub die 12. Novembris 1883 ad quinquennium, ne applicare deberent pro populo, quando eadem die stipendium offerretur.

Qui duabus parochiis praesunt, tenentur sacrum applicare pro illa plebe, in cujus parochiali alternatim celebrant; et pro altera plebe infra hebdomadam.

Facultas binandi tribuitur iis, qui duabus parochiis praesunt, tantummodo pro maximis festis, in quibus omnino necesse est sacrum in utraque parochiali haberi, neque alius sacerdos habeatur.

XII. Ordinandorum exercitia spiritualia

Qui theologiae in primo cursu student ad primam tonsuram, (f. 339r) qui in secundo cursu sunt, ad quatuor minores admittuntur; denique in quarto cursu ad subdiaconatum ac diaconatum promoventur; denique absoluto quarto anno ad presbyteratum.

Ad ordines maiores spiritualia exercitia praemittuntur in Seminario, a sacerdote qui clericorum pater spiritualis audit. Sed etiam ante primam tonsuram et quatuor minores spiritualis recollectio et instructio habetur.

Clerici omnes ordinantur ad titulum dioecesis, quod significat: ordinatum a dioecesi percepturum sive aliquod beneficium sive officium pro sui sustentatione, denique si inhabilis redderetur, aliquam pensionem, quae quidem in magna parte parochiarum Ecclesiae Modrušiensis defixa adhuc est in solos 315 florenos, in partibus tamen illis tam Modrušiensis quam Segniensis dioecesis, quae quondam ad Confinium militare pertinebant, decem ejusmodi pensiones sunt constitutae, singulae 500 florenorum.

XIII Vestes clericales et fori privilegium

Vestem talarem ordini congruentem omnes clerici portare obligantur, (f. 339v) praesertim quum ad ecclesiam pro sacro faciendo vel sacramentis administrandis accedunt. Permittitur etiam vestis brevior nigri coloris, quoties id necessitas protulit, vel etiam maior commoditas, neque aliquae sacerdotales functiones sunt peragenda.

Privilegium fori in hisce partibus clerici non habent, neque in civilibus causis, neque in criminalibus.

XIV. Conferentiae sacerdotales

Conferentiae theologiae moralis, casuum conscientiae, vel sacrorum rituum nullae unquam introductae erant. Quod si priori tempore non est factum, quando populus opulentior et etiam religiosior fuit, suosque parochos magis adjuvare poterat et volebat; item quando cleri defectus non tantus fuit, uti nunc est: modo introduci, saltem universaliter, per omnes utriusque dioecesis districtus, via ac ne vix quidem possit. Locorum enim magna distantia et viae asperae impedimentum magnum ubivis, praeter paucissimos districtus creant.

XV. Mores cleri

Cleri saecularis mores (f. 340r) in genere boni sunt. Multarum tamen parochiarum situs remotus ac solitarius per se magnum sacerdoti periculum creat. Accedit quod multi neque ad exercitia spiritualia facile accedere possunt, neque conferentias pastorales inter invicem habere. Denique ex falso et irrationabili metu ne quis habeatur fratrum accusator rarissime episcopo denunciatur sat mature ac justo tempore id quod indigeat correctione.

(f. 340v)

§ IV.

De quarto capite ad clerum regularem pertinente*I. Regulares quoad curam animarum*

Unus tantum regularis guardianus capucinatorum Carolopagi, per specialem commissionem ab Ordinario acceptam, et cum superiorum regularium consensu, administrat parochiam Lukovo Šugarje, ita tamen ut in monasterio resideat. Datae commissioni satis facit, quantum potest; parochia enim haec a Carolipago 15 kilometris est remota in regione prorsus solitaria, nec accessus aliter patet quam per mare in cymba.

II. Regulares extra monasterium habitantes vel deliquentes

Nihil tale Ordinariatus episcopali innotuit.

III. Regulares infra praefixum numerum

In conventu capucinatorum Carolopagi, licet non adsit requisitus numerus religiosorum, episcopus dioecesanus tamen abstinet a visitatione, eo quod a superioribus regularibus sciat haberi visitationem.

(f. 341r) *IV. Offendiculum jurisdictionis*

Nullum habet offendiculum suae jurisdictionis a regularibus dioecesanus episcopus.

§ V.

De quinto capite ad moniales pertinente

I. Constitutiones

Moniales benedictinae observant regulam Sancti Benedicti cum declarationibus, constitutionibus et ordinationibus Sanctae Sedis apostolicae, quae comprehensa sunt in uno libello italico, edito Romae, Typographia Salviacei 1866. Praeterea nullas alias constitutiones habent.

II. Clausura

Clausura prorsus exacte, ad regulam et constitutiones servari nequit ex eo quod moniales praeter puellas educandas, habent etiam scholas puellarum externas. Itaque in has scholas magistrae extra clausuram exire debent atque in his scholis convenire cum personis externis, quae seu propter puellas, seu propter scholam qua talem inspectionis vel examinis gratia ad scholam veniunt.

(f. 341v) Ex lege civili magistrae debent qualificationem suam demonstrare in examine. In eum finem debet monialis, sive candidata sive professa, examini se sistere; in eumque finem erudiri ac praeparari etiam a magistris laicis. In praesens nulla talem a laicis magistris instructionem percipit.

Etiam propter puellas educandas non modo quum aliqua graviter aegrotaret, sed etiam quum in monasterium introducuntur, communiter parentes vel tutores postulant, ut inspiciant, ubinam puella sit commoratura. Puellae porro saltem semel per mensem permittuntur recreationis gratia exire ex monaste-

rio. In ipso vero monasterio, praeter loca ipsis destinata, etiam hortum monialium frequentant.

Denique tam pro puellis educandis, quam pro scholis externis adhibentur magistrae externae laicae quae lingvas Hungaricam vel Gallicam et musicam docent.

Quum quoad clausuram tantus debeat esse locus exceptionibus; et ante meum adventum uxor regii gubernatoris solita fuerit abbatissam invisere in propria ejus cella intra clausuram – quod quidem ego sustuli; non tamen dubitavi semel indulgere (f. 342r) ingressum intra clausuram Principissae et Archiducissae de domo regnante quam comitata est comitissa uxor regii gubernatoris Flumine atque archidiaconus Fluminensis, qui pro illo monasterio est meus commisarius.

Hoc monasterium si non modo educandas, sed nec scholas externas haberet, subsistere non posset. Ab ipsa fundatione saeculo decimo octavo ita est ordinatum, et hoc nomine a publico aerario percipit subsidium 2.100 florenorum annue. Erant temporum decursu multi abusus inventi, quos tamen ipse sustuli, quantum temporum adjuncta et monasterii necessitates permittebant. Saepius ad Sanctam Sedem et in specie ad Sacram Congregationem Episcoporum ac Regularium eatenus relationem dedi. Ultimum erat quod 20. nov. 1878. ad Eminentissimum Dominum Cardinalem archiepiscopum Zagrabiensem seu commissarium Sacrae Congregationis Episcoporum et Regularium scripsi; in quo eundem Eminentissimum commissarium rogavi, ut dignaretur apud Sacram Congregationem Episcoporum et Regularium commendare necessariam relaxationem regulae pro benedictinis Fluminensibus. Quod quidem spero illum Eminentissimum Dominum fecisse; ego tamen nullum rescriptum obtinui. Status certe hujus monasterii, (f. 342v) qualisnam sit, maxime, relate ad clausuram, sufficienter notus est Sacrae Congregationi Episcoporum et Regularium.

III. Abusus

Plura quidem sunt, quae non sunt exacta ad regulam et apostolicas constitutiones; abusus tamen proprie dictos, licet plures repererim cum accessu ad dioecesim, in praesens nullos novi.

IV. Confessarii

Moniales habent tam ordinarium quam extraordinarium confessarium. Uterque ad tres annos deputati sunt a dioecesano episcopo ex clero saeculari. Uterque secundum praescripta suo munere fungitur.

V. Reditus et dotes monialium

Reditus hae moniales non habent alios, quam ex capitalibus, sive in chartis publicis sive erga privatorum hypothecas locatis, porro ex pensionibus educandarum, donique subsidio publici aerarii. Administrationi episcopus dioecesanus per commissarium suum archidiaconum Fluminensem invigilat. Rationes praestandae sunt magistratui (f. 343r) civili propter subsidium, quod ex publico aerario moniales percipiunt.

Numerus tam choralium, quam conversarum non est fixus: tot enim chorales recipiuntur ac recipi debent, quot sunt necessariae pro scholis habendis; item tot conversae, quot haberi debent pro administratoriis monasterii. In praesens sunt chorales matres 11, sorores 4, conversae 5 et candidatae 3.

Priori tempore dos erat constitutam pro choralibus quam pro conversis in quingentis florenis minimum. Recentiori vero tempore necessitas habendarum scholarum, et parva nimis copia candidatarum in genere et in specie talium, quae ex opulentioribus familiis essent, morem induxit recipiendi eas, quae essent qualificatae pro scholis, etiam absque dote; a conversis vero tantam dotem protulandi, quantam solvere possent.

Quum sicut alia monasterii capitalia ita etiam dotes in chartis publicis collocarentur, facta est universorum confusio, ita ut in praesens dignosci nequeat, quot quantaque sint dotalia capitalia, neque de iisdem speciale ratiocinium habeatur. Priori tempore etiam aliquanta pars istorum capitalium ita confusorum (f. 343v) dicitur expensa esse in monasterii necessitates; quae tamen in praesens redintegrari non potest ideo etiam, quod ne id quidem modo cognosci potest, quantum de summis capitalibus fuerit expensum. – Dotes non restituuntur neque mortis neque alia de causa.

VI. VII. VIII. vacat

Observatio ad § V.

Inter Sacram Congregationem Episcoporum ac Regularium atque me jam dudum agitur de ordinando statu monialium benedictinarum Fluminensium. Res nondum est finita.

(f. 344r)

§ VI.

De sexto relatione capite, pertinente ad Seminarium

I. Quot alumni

In Seminario dioecetano Segniae pro utraque dioecesi educantur ordinarie 24 clerici, hocce anno 25.

II. *Disciplina*

In disciplina ecclesiastica a suis superioribus instituuntur; pro exercitiis in pietate et liturgicis actionibus adest pater spiritualis.

III. *Studia*

Vacant studiis theologicis per quatuor annos, in quibus a quatuor professoribus manuducuntur. Profectus maxima parte mediocris et debilis est ex eo, quod propter saeculi genium catholicae fidei et Ecclesiae alienum seu adversum, item propter gymnasialem institutionem eidem fidei et Ecclesiae non satis amicam, porro propter cleri debiles reditus via ac ne vix quidem sufficientes – quicumque juvenis sibi de aliquibus talentis confidit, ad saecularia studia convertitur, vitat ecclesiastica (f. 344v) castra. Veniunt itaque ad Seminarium rari, iique ut plurimum debilium talentorum.

IV. *Ministerium*

Inserviunt ecclesiae cathedrali Segniensi diebus dominicis et festis, ita ut ad missam solemnem assistant in choro et vespers decantent. Praeterea ad altare ministrant. Deputantur etiam ad ministerium altaris in aliis civitatis ecclesiis, quotiescunque aliqua solemnitatis in iisdem agitur.

(f. 345r) V. *Constitutio*

Seminarium institutum est a regimine civili, nomine regis apostolici fixus numerus et qualitas superiorum et professorum, item alumnorum et determinati reditus. Quod tamen attinet ad internum regimen, studia et disciplinam ecclesiasticam, partes sunt episcopi dioecesani, et in hoc sensu statuta data sunt a meo altero praedecessore Emerico barone Ožegović.

Episcopus libere nominat et amovet tam superiores quam professores; item recipit vel dimittit alumnos. Directio Seminarii commissa est uni canonicorum cathedralium, qui rector vocatur; et episcopus dioecesanus cum eo agit – auditis quandoque aliis superioribus et professoribus – de iis, quae seu ad materialia Seminarii spectant, seu ad clericorum disciplinam et studia.

Sicut in his partibus generatim non est mos, ita nec in dioecesi Segniensi ac Modrušeni, ut deputarentur duo canonici, qui episcopum adjuvent in regimine Seminarii; nec ad materialium administrationem et inspectionem eliguntur duo canonici, et duo alii (f. 345v) ex clero civitatis.

Rector omni anno rationes conficit Seminarii, et revisas ab Ordinariatu submittit revidendas ad regimen civile.

VI. Visitatio

Episcopus dioecesanus de regula Seminarium et clericos visitat initio anni scholastici; porro accedit ad examina semestralia clericorum; extra ordinem et propter speciales causas etiam alio tempore invisit Seminarium. Cum rectore Seminarii omni occasione agit de iis, quae seu ad Seminarii sustentationem seu ad clericorum disciplinam et profectum spectent.

VII. Taxa

Taxa pro Seminario nulla penditur praeter eam, de qua actum est supra § 1. Nr. IX.

(f. 346r)

§ VII.

De septimo capite ad ecclesias, confraternitates, pia loca pertinente

I. Tabella missarum

Tabella onerum missarum perpetuarum et anniversariorum exposita est in sacristiis ecclesiarum. Sicubi id non factum esset, tempore canonicae visitationis corrigitur ac revidetur.

Quod ad legata attinet pro missis perpetuis, ab Ordinario dioecesis recognoscuntur et approbantur, et super his publicae literae fundationales eduntur. Fundus – communiter in chartis publicis vel privatorum hypothecis – constitutus censum ferre debet pro missa quidem lecta saltem unum florenum; pro missa cantata minimum quatuor florenos.

Si contingat pias voluntates in aliquo mutari, missas reduci debere vel transferri, secundum apostolicas constitutiones proceditur.

(f. 346v) *II. et III. Confraternitates, scholae*

In duabus confraternitatibus, altera Fluminensi, altera Segniensi, de quibus supra, quas episcopus dioecesanus visitavit, omnia aguntur secundum statuta, et nominatim mandantur executioni pia opera a testatoribus, seu a statutis injuncta.

Rationes episcopo dioecesano, vel quoad Fluminensem, commissario episcopi dioecesani exhibentur.

Scholae elementares, quum prius confessionales, ut vocant, essent; lege lata factae sunt scholae status. Unde episcopus dioecesanus nequit in eas habe-

re auctoritatem, quanto opus esset, ut educatio religiosa scholarium in tuto poneretur. In canonica tamen visitatione episcopus semper eas scholas visitat saltem quoad ea, quae pertinent ad catechismum et religionis exercitia.

IV. V. Vacant

(f. 347r)

§ VIII.

De octavo capite, ad populum pertinente

I. Populi mores

Populi mores in parte maritima boni sunt, in parte etiam montuosa, quae pertinebat et pertinet ad jurisdictionem civilem, sunt boni; pejores vero sunt in illis partibus, quae quondam militare confinium vocabantur. Quod vero in hisce partibus pejores mores extiterunt, plures quidem causae concurrebant: militaris jurisdictio, multorum locorum ab ecclesia parochiali magna distantia; sed nil adeo nocivum extitit, quantum permixtio catholicorum cum schismaticis orientalibus. Unde praesertim sub regimine militari et officialibus schismaticis quaedam ecclesiarum aequalitas, proprie indifferentismus circa unam Ecclesiam Christi enatus erat; recentiori vero tempore schismatici ex perturbationibus politicis et nationalisticis ansam nacti ab indifferentismo ad zelum schismaticum sese convertentes catholicis etiam periculosiores fiunt.

Maximum malum sunt frequentia matrimonia mixta (f. 347v) inter catholicos et schismaticos orientales. Et quum prioribus temporibus Ecclesiae catholicae per leges civiles esset data quaedam praerogativa in mixtis matrimoniis, recentioribus temporibus non amplius executioni mandatur a civilibus magistratibus. Itaque nunc etiam si schismaticus vir promittat catholicam educationem omnium prolium utriusque sexus, quia a magistratu civili non cogitur stare promissis, frequenter omnem prolem ad schisma trahit. Non est prorsus rarum, ut uxor catholica, cui a sua Ecclesia impedimenta fiunt in ineundis mixtis nuptiis, ad schisma transeat.

Propter eandem permixtionem catholicorum cum acatholicis in valde multis locis ab antiquo obtinuit mos, ut ad solemnitates, maxime vero ad funera, acatholicorum catholici et vicissim campanas campulsent; ad ecclesias etiam, multo magis ad prandia in religiosis solemnitatibus alii aliorum accedant; quod tamen recentiori tempore rarius fit propter schismaticorum animum in dies magis alienum.

(f. 348r) Non est dubium mores tam populi quam cleri in pejorem vergere, quum, proh dolor! impietas plurimis et amplissimis canalibus influat; pietas

omnibus fere humanis mediis careat. Si per Dei gratiam brevi obtineremus sobolem ecclesiasticam abundantiosem et donis tam intellectus quam cordis nobiliosem et electiosem, spes esset meliorum.

(f. 348v)

§ IX.

Caput postulorum

Intendo apud Sacram Congregationem Episcoporum ac Regularium proponere quaedam, quae ad moniales benedictinas Fluminenses pertinent.

Dein apud Sacram Congregationem Rituum quaedam, quae ad linguam liturgicam in hisce dioecesibus spectant. Abusus enim invaluit ut in missa pro lingua veteroslovenica adhibeatur lingua moderna Croatica in omnibus partibus quae cantantur; et lingua Latina in aliis omnibus, quae submissa voce dicuntur.

Romae 29. Maji 1885.

Georgius Posilović,

Episcopus Segniensis ac Modrušiensis

19.

Izvješće Jurja Posilovića 1890. godine

1. Opis izvješća

Izvješće nosi nadnevak 30. studenoga 1890, a nalazi se na ff. 355r-359v formata 34 x 21,3 cm, pisano na obje stranice, veoma jasno. Samo izvješće pisano je na preklapljenim folijima, ali ne tako da su stavljeni jedan u drugi, nego jedan kraj drugoga. Sve je prošiveno vrpcom, koja je na prvoj (naslovnoj) stranici pričvršćena voštanim pečatom, na kojem se sada ništa ne vidi jer je slomljen, ali se drži. f. 370rv zadnje su korice. Na zadnjoj strani korica stoji da je izvješće prihvaćeno za prošlo 76. i tekuće 77. četverogodište te da je odgovoreno 3. lipnja 1891. godine. Ispred zadnjih korica ubačeno je nekoliko listova koji su tu dobili svoju folijaciju. Tu je i skica za odgovor na relaciju (ff. 360r-361v) i sažetak savjetnika Kongregacije, s primjedbama (ff. 362v-365v). Na istoj vrsti papira kao i sama relacija napisano je pismo kojim Posilović opunomoćuje Ivana Črnčića, kanonika Zavoda Sv. Jeronima u Rimu, da ga zastupa, a nosi nadnevak 30. studenoga 1890. godine (ff. 366r-367r). Črnčić je 9. prosinca posjetio obje bazilike (ff. 367r, 368r).